

Katecheza specjalna

w nowej Podstawie programowej nauczania religii (PPKKKwP 2010)

i

w nowym Programie nauczania religii (PNR 2010)

Radością napawa fakt dostrzeżenia problemu katechezy osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. *Podstawa programowa katechezy Kościoła Katolickiego w Polsce (PPKKKwP)* z roku 2010 w rozdziale szóstym zawiera kilka wskazówek dotyczących katechezy specjalnej, zaś *Program nauczania religii (PNR)* z roku 2010 zawiera sugestie programowe dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną. Należy mieć nadzieję, że w niedalekiej przyszłości uczniowie z niepełnosprawnościami i ich katecheci będą mogli korzystać przynajmniej z kilku programów i podręczników do nauczania religii napisanych z myślą o nich.

1. Katecheza osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim

„W Polsce szkoły podstawowe oraz gimnazja dla osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim realizują programy nauczania opracowane przez nauczycieli i pedagogów specjalnych zgodnie z obowiązującą podstawą programową dla uczniów szkół ogólnodostępnych. [...] Zgodnie z tą strategią nie wyznacza się oddzielnej podstawy programowej katechezy dla tych osób.” (PPKKKwP s. 108)

W związku z powyższym nie stworzono też programu nauczania religii dla osób z lekką niepełnosprawnością intelektualną. W PNR napisano, że dla osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim wybrany program nauczania religii (przygotowany w oparciu o obowiązującą podstawę programową dla uczniów szkół ogólnodostępnych) należy dostosować do specyfiki ich funkcjonowania (PNR s. 225). W szkołach specjalnych dla osób z lekką niepełnosprawnością można więc stosować podręczniki obowiązujące w szkołach ogólnodostępnych.

Dostosowanie istniejących programów i podręczników ze szkół ogólnodostępnych do możliwości intelektualnych uczniów ze szkół specjalnych oraz uczniów z orzeczeniem o nauczaniu specjalnym ze szkół ogólnodostępnych, to dla katechetów dodatkowa bardzo odpowiedzialna praca.

2. Katecheza osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym

PNR zawiera opracowanie „Do takich bowiem należy Królestwo Boże” nazwane programem nauczania religii dla osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym. W opracowaniu tym wielokrotnie podkreśla się potrzebę zindywidualizowania procesu nauczania dzieci z tymi niepełnosprawnościami (por. PNR s. 225-226). Czytelnik opracowania ma wrażenie, że jego autorzy założyli, iż nauczanie dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i

znaczny odbywa się tylko indywidualnie. A tymczasem istnieją szkoły specjalne, w których nauczanie odbywa się także w klasach z niewielką liczbą dzieci.

Struktura tzw. *Programu nauczania religii dla osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym* różni się od struktury programów nauczania religii dla dzieci i młodzieży ze szkół ogólnodostępnych. Katecheta w przywołanym opracowaniu (por. PNR s. 226-229) znajdzie jedynie

- ✓ cele ogólne katechezy,
- ✓ zadania, jakie powinien spełnić nauczyciel religii,
- ✓ treści ujęte w kilkadziesiąt tematów (tematy te można wybierać w dowolnej kolejności zależnie od funkcjonowania i rozwoju ucznia).

Wskazania do realizacji tego programu (PNR s. 229-230) zaczerpnięte zostały z PPKKKwP (por. PPKKKwP s. 119-120).

Autorzy opracowania od katechety specjalnego oczekują dodatkowej pracy polegającej na wyborze tematu zajęć oraz na przygotowaniu pomocy dydaktycznych. Zaznaczyć należy, że nauczanie uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym, z powodu specyfiki rozwoju tych uczniów, wymaga dużej ilości pomocy dydaktycznych o charakterze konkretno-obrazowym oraz używania prostego języka przekazu.

Autorzy tzw. *Programu nauczania religii dla osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym* sugerują, aby uczniowie niepełnosprawni przyjęli sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego w takim samym wieku, jak ich zdrowi rówieśnicy (czy to ujęcie zagadnienia nie przeczy zasadzie indywidualizacji?). Decyzja o przełożeniu na późniejszy czas przyjęcia jakiegoś sakramentu może być podjęta za zgodą rodziców/opiekunów prawnych (a co będzie, jeśli ci rodzice/opiekunowie prawni takiej zgody nie wyrażą?).

Program zawiera też kilka bardzo ogólnych sugestii dotyczących współpracy takich środowisk wychowawczych jak parafia i rodzina (PNR s. 231-232). Sugestie te – podobnie jak wskazania do realizacji programu – zaczerpnięte zostały z PPKKKwP (por. PPKKKwP s. 121-123). Katecheta specjalny może liczyć na pomoc duszpasterzy, a szczególnie księdza proboszcza, którego zadaniem jest nie tylko zorganizowanie katechezy dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, ale również stworzenie klimatu wiary i braterskiego przyjęcia tych grup katechetycznych (por. PPKKKwP s. 122).

W PNR można znaleźć też tematykę spotkań w ramach duszpasterstwa katechetycznego w parafii (dziewięć tematów dotyczących duszpasterstwa sakramentalnego – por. PNR s. 233).

3. Katecheza osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim

W PPKKKwP zauważono, że praca z osobami z głęboką niepełnosprawnością intelektualną wymaga ogromnej wiedzy i olbrzymich umiejętności. Każde dziecko powinno mieć własny, indywidualny program opracowany na podstawie wcześniejszej diagnozy posiadanych umiejętności. Katecheta w tym względzie powinien ściśle

współpracować z rodzicami dziecka, z wychowawcami, psychologiem i terapeutami. Powinien nie tylko znać możliwości intelektualne ucznia, ale również jego stan fizyczny i umiejętności społeczne (por. PPKKKwP s. 113-116).

Katecheza osób z głęboką niepełnosprawnością będzie polegała na nauczaniu nowych umiejętności oraz zastosowaniu ich w różnych sytuacjach.

Troska duchowa wobec tych osób ma przejawiać się przede wszystkim w przygotowaniu ich do życia sakramentalnego. Każde dziecko powinno mieć możliwość przyjęcia Komunii Świętej. Píše o tym papież Benedykt XVI w adhortacji „Sacramentum caritatis”. Osoby te otrzymują Eucharystię w wierze, również w wierze ich rodziny lub wspólnoty, która im towarzyszy (SC nr 58).

4. Katecheza osób z autyzmem

PPKKKwP stwierdza, że katecheza dzieci z autyzmem wymaga przygotowania indywidualnych lub grupowych programów katechetycznych w zależności od możliwości ucznia (PPKKKwP s. 123). Chciałoby się powiedzieć: Katecheto, radź sobie sam.

5. Katecheza osób niesłyszących i słabo słyszących

PPKKKwP stwierdza, że w katechezie osób niesłyszących i słabo słyszących należy zastosować *Podstawę programową katechezy dla szkół masowych*. Gdy wada łączy się z niepełnosprawnością intelektualną należy zastosować *Podstawę programową katechezy dla osób z niepełnosprawnością intelektualną* (PPKKKwP s. 124).

Katecheta uczący dzieci niesłyszące lub słabo słyszące powinien mieć znajomość psychiki dziecka niesłyszącego, powinien przestrzegać odpowiednich zasad nauczania i posługiwać się odpowiednimi metodami. Szczególnie ważna jest znajomość języka migowego. Wskazane jest, by katecheta współpracował z duszpasterstwem osób niesłyszących w swojej diecezji.

6. Katecheza osób niewidomych i słabo widzących

PPKKKwP stwierdza, że w katechezie osób niewidomych i słabo widzących należy zastosować *Podstawę programową katechezy dla szkół masowych*. Gdy wada łączy się z niepełnosprawnością intelektualną należy zastosować *Podstawę programową katechezy dla osób z niepełnosprawnością intelektualną* (PPKKKwP s. 126).

Ps. Cenne dopowiedzenie z poza dokumentów odnoszące się do katechetów zarówno ze szkół ogólnodostępnych, jak i ze szkół specjalnych na wszystkich poziomach nauczania

Katecheta na początku roku szkolnego powinien zapoznać się z *Indywidualnymi programami edukacyjno-terapeutycznymi* (IPET) tworzonymi dla każdego dziecka mającego orzeczenie o nauczaniu specjalnym. Nauczyciel religii znajdzie tam:

- ✓ wielospecjalistyczną diagnozę dziecka,
- ✓ wskazania dotyczące metod i form pracy z uczniem na poszczególnych lekcjach,
- ✓ wskazówki pomocne w ocenianiu dziecka,
- ✓ formy pomocy świadczone przez szkolnych specjalistów.

Wszystkim katechetom specjalnym należy się uznanie i podziw za wciąż na nowo podejmowany trud radzenia sobie (bez wystarczającego wsparcia ze strony wielkich wydawnictw, czyli w sytuacji braku nowych programów i podręczników do katechezy specjalnej), radzenia sobie w szkolnym nauczaniu religii dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Opracował: ks. K. Baryga